

اشاره:

اشتغال بالا و صادرات محور مانند فرش ماشینی و موکت، سازوکارهای استثنایی اعمال شود، صادرات می‌تواند حداقل ۵۰ درصد افزایش یابد.

مسائل داخلی مانند قطع برق و گاز، مشکلات بیمه، تأمین مواد اولیه، کمبود تکنولوژی و محدودیت‌های وارداتی نیز فشار زیادی بر تولیدکنندگان وارد کرده است.

اگرچه صنایع نساجی داخلی تا حد زیادی خودکفا هستند، وابستگی به ماشین‌آلات و تجهیزات وارداتی باعث شده است سیاست‌های ارزی و محدودیت‌های بانکی اثر مستقیمی بر روند تولید داشته باشند. بازارهای سنتی مانند آمریکا و اروپا تا حد زیادی از دست رفته است و عمده صادرات این صنایع به کشورهای عراق، افغانستان، امارات و پاکستان انجام می‌شود.

فعالان صنعت همچنین از تعرفه‌های بالا و محدودیت‌های بانکی در کشورهای مقصد به‌عنوان چالش‌های جدی یاد کردند که موجب می‌شود صادرکنندگان کالاهای خود را با اظهار کمتر و نرخ غیرواقعی عرضه کنند تا رقابت‌پذیر باقی بمانند. مشروح این میزگرد به این شرح است:

خبرگزاری تسنیم در میزگردی تخصصی با حضور آقایان مهندس علی فرهی - رئیس کمیته فرش ماشینی انجمن صنایع نساجی ایران -، مهدی ضابطی - رئیس کارگروه صادرات انجمن صنایع نساجی -، مهندس محمدمهدی مباشر - عضو هیئت مدیره و کارگروه موکت انجمن صنایع نساجی ایران - و مهندس سید شجاع‌الدین امامی رئوف - دبیر انجمن صنایع نساجی ایران -، وضعیت تولید و صادرات صنعت فرش و موکت ایران را مورد بررسی قرار داد.

یکی از محورهای اصلی گفتگو، رفع تعهد ارزی صادرکنندگان بود.

فعالان این صنعت تأکید کردند که سیاست‌های سختگیرانه دولت در بازگشت ارز حاصل از صادرات انگیزه صادرکنندگان را کاهش داده و موجب افت صادرات شده است.

به‌گفته فعالان صنعت نساجی اگر برای صنایع با

فرش ایرانی با دست خودمان زمین‌گیر شد؛ نه با تحریم

دشواری‌های صادرات و تحریم‌های سیاسی و مالی، وضعیت بسیار سختی را برای فعالان این صنعت رقم زده است. در حال حاضر حدود ۳۰ درصد از ظرفیت صنعت فرش ماشینی کشور متوقف شده و واحدهای باقی‌مانده نیز با حداکثر ۷۰ درصد توان خود فعالیت می‌کنند.

➤ به بازارهای هدف صادرات فرش ماشینی اشاره کردید که مدام در حال از دست دادن آنها هستیم مهم‌ترین چالش اصلی شما در بازارهای صادراتی منطقه چیست؟

فرهی: ما تقریباً در اکثر بازارهای صادراتی فعال هستیم، به‌جز کشورهایی مانند آمریکا، مصر، بحرین، اسرائیل و چند کشور دیگر که به‌دلیل نداشتن روابط سیاسی مناسب با ایران، امکان تجارت مستقیم با آنها وجود ندارد. متأسفانه با شرایط جدید و محدودیت‌های تازه‌ای که ایجاد شده، تعداد این کشورها در حال افزایش است و این موضوع به‌طور طبیعی بر میزان صادرات ما اثر منفی گذاشته است.

➤ برخی کارشناسان معتقدند صادرکنندگان ترجیح می‌دهند فرش‌های دست‌بافت را به جای فرش ماشینی صادر کنند. با توجه به تجربه شما در بازار فرش ماشینی، چشم‌انداز صادرات این محصول چگونه است؟

فرهی: در زمان حاضر، بزرگ‌ترین بازار فرش‌های ماشینی و دست‌بافت جهان، ایالات متحده

قرار گیرند. برای مثال، حتی مشتریان ما در چین که پیش‌تر از مسیر مستقیم خرید می‌کردند، اکنون حاضر نیستند پول را حتی زمانی که بار روی عرشه کشتی قرار دارد پرداخت کنند. سطح بی‌اعتمادی در بازارهای بین‌المللی به حدی افزایش یافته که برخی مشتریان ترجیح می‌دهند پس از رسیدن محموله به بندر چین، وجه را تسویه کنند.

در گذشته ما معمولاً ۳۰ تا ۵۰ درصد مبلغ معامله را پیش از ارسال کالا دریافت می‌کردیم، اما حالا مشتریان حتی حاضر نیستند ۱۰ درصد را پیش‌پرداخت کنند.

از سوی دیگر، در زمینه تعاملات تجاری نیز مشکلات جدی داریم. یکی از مشتریان عربستانی ما برای سفر به ایران جهت بازدید از کارخانه درخواست ویزا داده بود اما موفق به دریافت آن نشد. در حالی که کشور ما از نظر امنیت و زیرساخت تولید مشکلی ندارد، سختی در صدور ویزا باعث شده تجار تمایل کمتری برای سفر به ایران داشته باشند.

افزون بر این، نبود پروازهای مستقیم از بسیاری کشورها به ایران نیز مانعی بزرگ است. اکنون تقریباً تمام پروازها باید از مسیر کشورهایی مانند ترکیه انجام شود. همین مسئله موجب می‌شود که تاجر خارجی ترجیح دهد در همان ترکیه توقف کند و از آنجا خرید خود را انجام دهد، زیرا هم مسیرش کوتاه‌تر است و هم دسترسی آسان‌تری به بازار دارد. طبیعی است که این موضوع به نفع رقبای ما تمام می‌شود و آنها از ضعف زیرساخت‌های ما بهره می‌برند. در مجموع، می‌توان گفت ترکیب کاهش قدرت خرید مردم در داخل، تغییر فرهنگ مصرف،

➤ آقای فرهی، در خصوص وضعیت فعلی صنعت فرش ماشینی کشور توضیح دهید. تولید در این بخش به چه صورت انجام می‌شود و شرایط صادرات چگونه است؟

فرهی: واقعیت این است که صنعت فرش ماشینی در حال حاضر شرایط مطلوبی ندارد و با مشکلات متعددی دست و پنجه نرم می‌کند. یکی از دلایل اصلی این وضعیت، تغییر فرهنگ مصرف در کشور است.

در گذشته تقریباً تمام منازل ایرانی‌ها پر از فرش بود و تقاضا برای این محصول بالا بود، اما امروز الگوی مصرف تغییر کرده و مصرف داخلی فرش به شدت کاهش یافته است. همین موضوع باعث افت تقاضا در بازار داخل شده است.

از سوی دیگر، بخش صادرات که می‌توانست جبران‌کننده این کاهش تقاضا باشد، با موانع متعددی مواجه است. تحریم‌ها عملاً صادرات مستقیم را دشوار کرده و ما ناچاریم کالا را به صورت غیرمستقیم از طریق کشورهایی مانند امارات یا ترکیه ارسال کنیم. پیش از فعال شدن مکانیزم اسنپ‌بک، بخشی از کالاها را به بندر مرسین ترکیه یا دبی می‌فرستادیم، اما همین روش نیز هزینه‌های زیادی به ما تحمیل می‌کرد. پرداخت پول از طریق واسطه‌ها، کارمزدهای سنگین و تغییر مسیر کالا، همگی موجب کاهش سود و افزایش ریسک در صادرات می‌شوند.

با فعال شدن اسنپ‌بک، شرایط حتی سخت‌تر شده است. خریداران خارجی اکنون نگران‌اند که کالاهای ایرانی هنگام حمل‌مورد بازرسی یا توقیف

ماشین‌آلات خریداری کرده، وقتی به کشور می‌رسد، سهمیه لازم برای ترخیص ماشین را دریافت نمی‌کند یا با محدودیت‌هایی مواجه می‌شود که تصمیم‌گیری در مورد عمر مفید ماشین را از دست تولیدکننده خارج می‌کند.

این محدودیت‌ها باعث می‌شود تولیدکننده مجبور شود پلاک ماشین را تغییر دهد یا به گمرک مراجعه کند تا مشککش حل شود. حتی دیده شده که ماشین‌های خریداری شده تا ۹ ماه در گمرک باقی مانده‌اند.

ضابطی: یکی از مشکلات اساسی این است که حتی پس از پرداخت پول و خرید قانونی ماشین، بانک‌ها و سیستم تخصیص ارز پیچیدگی‌هایی ایجاد می‌کنند. به عنوان مثال، ماشین از طریق بانک ضمانت‌نامه ترخیص شده اما هنوز در پروسه گمرک باقی مانده و زمان تخصیص ارز با تغییر تالار (از تالار اول به تالار دوم) دچار اختلاف شده است.

فرهی: «من پول ماشین را خودم پرداخت کرده‌ام، اما همچنان باید پروسه‌های طولانی و دوباره پرداخت‌ها را طی کنم تا ارز تخصیص یابد. این مشکلات هم هزینه تولیدکننده را افزایش می‌دهد و هم مانع نوسازی به موقع صنعت فرش ماشینی کشور می‌شود.»

چالش‌های اصلی صنعت فرش

ماشینی در حوزه گمرکات و تأمین مواد اولیه چیست و این مشکلات چه تأثیری بر تولید و صادرات دارند؟

ضابطی: مدت چند ماه ماشین‌آلات ما در گمرک

وام بگیریم، گفته می‌شود منابع نداریم و علت آن تحریم است، چون فروش نفت کاهش یافته و در نتیجه دسترسی به ارز سخت شده است. از طرف دیگر، وقتی نمی‌توانیم ماشین‌آلات یا مواد اولیه مورد نیاز را وارد کنیم، علت آن نبود ارتباط بانکی و فقدان دسترسی به سیستم سوئیفت است. بنابراین تحریم‌ها هم‌زمان بر تولید، واردات و صادرات فشار می‌آورند و باعث شده‌اند صنعت فرش ماشینی ایران نتواند از ظرفیت‌های واقعی خود استفاده کند.

وضعیت تأمین ماشین‌آلات صنعت فرش ماشینی در کشور چگونه است و روند نوسازی آن چگونه پیش می‌رود؟

فرهی: وضعیت ماشین‌آلات اوضاع خوبی ندارد. در دو سال اخیر نتوانستیم ماشین‌آلات جدید و با کیفیت وارد کنیم و اگر این روند ادامه پیدا کند، طی ۱۰ سال آینده با صنعتی مواجه خواهیم بود که عمدتاً از ماشین‌آلات قدیمی و فرسوده استفاده می‌کند.

اخیراً قیمت ارز برای خرید ماشین‌آلات در تالار دوم حدود ۹۰ تا ۱۰۰ هزار تومان شده است که توجیه اقتصادی ندارد و عملاً امکان‌پذیر نیست. در نتیجه، نوسازی این صنعت عقب افتاده و چند سال آینده با صنعتی قدیمی و غیررقابتی روبه‌رو خواهیم شد که بخش مهمی از بازار خود را از دست می‌دهد.

روند تخصیص ارز نیز بسیار کند است. به صورت کلی معتقدم محدودیت‌ها و کمبودها در کشور ما معمولاً منجر به ایجاد رانت می‌شوند. برای مثال، تولیدکننده‌ای که با ارز حاصل از صادرات،

آمریکا است. ترکیه سالانه حدود سه میلیارد دلار صادرات فرش ماشینی دارد که یک میلیارد دلار از آن تنها به بازار آمریکا است. اگر ما هم امکان حضور در این بازار را داشتیم، قطعاً شرایط صنعت فرش ایران متفاوت می‌شد.

در مقایسه، کل صادرات فرش ماشینی ایران تنها حدود ۲۷۰ میلیون دلار است؛ یعنی آمریکا به‌تنهایی از ترکیه حدود چهار برابر کل صادرات فرش ایران از همه کشورها خرید می‌کند.

در حوزه فرش دست‌بافت نیز وضعیت مشابهی وجود دارد. در گذشته بیش از یک میلیارد دلار صادرات فرش دست‌بافت داشتیم اما امروز این رقم به کمتر از ۵۰ میلیون دلار رسیده است. متأسفانه فرش دست‌بافت ایران تا حد زیادی جایگاه خود را در بازار جهانی از دست داده است.

نکته مهم دیگر این است که عمده تاجران اصلی فرش‌های ماشینی و دست‌بافت ایرانی هستند اما به دلیل تحریم‌ها اجازه خرید از ایران را ندارند و ناچارند از مسیرهای غیرمستقیم اقدام کنند که هزینه و ریسک را بالا می‌برد.

با توجه به تحریم‌ها و مشکلات داخلی، سهم هر کدام در موانع پیش روی تولیدکنندگان فرش ماشینی ایران چگونه است؟

فرهی: در صنعت ما بخش قابل توجهی از مشکلات داخلی نیز به‌طور غیرمستقیم از تحریم‌ها ناشی می‌شود. متأسفانه هر مدیری در کشور که در حوزه خود دچار سوءمدیریت است، مشکلاتش را به گردن تحریم می‌اندازد. وقتی نمی‌توانیم از بانک‌ها

کارگر و در نهایت پرداخت بیمه بیکاری توسط خود دولت.

پیشنهاد ما این است که در صنایعی با سطح اشتغال بالا، مانند فرش ماشینی، دولت صادرکنندگان را از بازگرداندن تمام ارز صادراتی مستثنی کند یا دست کم اجازه دهد مازاد ارز را وارد بازار مبادله نکنیم. در این صورت ما قول می دهیم حجم صادرات افزایش پیدا کند.

متأسفانه دولتی که نمی تواند به تعهدات خود عمل کند، از تولیدکننده انتظار دارد به تعهداتش عمل کند. به ما ارز نمی دهند، اما می گویند: «هرچقدر صادر کردی باید ارز را در مرکز مبادله عرضه کنی!»، مگر با این شرایط می شود به رشد صادرات فکر کرد؟

❖ مشکلات تولیدکنندگان در تأمین زیرساخت ها و حمایت های داخلی چیست؟

فرهی: دولت نه برق و گاز کارخانه من را تأمین می کند و نه بیمه ای وجود دارد که کارخانه را حتی در برابر خطر جنگ بیمه کند. برای خرید قطعات با مشکل مواجهیم؛ فروشنده خارجی می گوید اجازه معامله با شما را ندارم. وامی هم که می دهند با نرخ بالا است. با همه ادارات و سازمان ها دچار مشکل هستیم. با این حال، کیفیت فرش ماشینی ایران در دنیا حرف اول را می زند. ما تلاش کرده ایم تولیدمان را با همان سبک فرش دستبافت انجام دهیم.

ایران در فرش دستبافت رتبه اول دنیا را دارد و ما کوشیده ایم فرش ماشینی را به همان سطح برسانیم؛ چه از نظر تراکم و کیفیت بافت، چه طراحی. هر جای دنیا بپرسید بهترین فرش ماشینی متعلق به کجاست، بدون استثنا می گویند ایران.

❖ میزان آسیب دیدگی صنعت فرش

از قطعی برق و گاز را بررسی کرده اید؟ **ضابطی:** قطعی برق آسیب زیادی زده است؛ دستگاه ها از کار می افتند و سفارش ها معطل می ماند. با این حال، هنوز مشتریانی از کشورهایی مثل آمریکا تماس می گیرند و با وجود تمام ریسک ها خواهان خرید فرش ایرانی هستند. این

کالاست و با شرایط موجود، دولت باید انعطاف بیشتری در رفع تعهدات ایجاد کند.

ضابطی: دستگاه های فرش ماشینی حتی یک دستگاه هم هزینه بر هستند، اما در صنعت ما متنوع هستند؛ از شرکت هایی که یک دستگاه دارند تا شرکت هایی که ۲۰ تا ۲۵ دستگاه دارند. در کاشان حدود ۷۰ هزار نفر درگیر تولید فرش هستند.

❖ با توجه به سرمایه گذاری های انجام شده و تکنولوژی موجود در ایران، مقایسه کیفیت محصولات با رقبای اصلی مانند ترکیه، چین و هند در بازار صادراتی چگونه است؟

فرهی: صنعت فرش ماشینی در ایران صد درصد خصوصی است و از نظر تکنولوژی در جایگاهی بسیار بالا قرار دارد. امروز هیچ ماشین یا فناوری در دنیا وجود ندارد که در ایران نداشته باشیم. زمانی حاشیه سود و نرخ بازگشت سرمایه در این صنعت مناسب بود، اما اگر ماشین آلات جدید وارد نشود، نفس های این صنعت به شماره می افتد.

اگر دولت می خواهد صنعتی با این سطح اشتغال، که برای کشور بسیار منفعت دارد، سرپا بماند، باید حمایت واقعی انجام دهد. اقتصاددانان پیش بینی کرده اند امسال حدود ۵۰ درصد شرکت های کوچک و متوسط تعطیل شوند؛ من می گویم حتی اگر ۳۰ درصد هم تعطیل شوند، در همین فرش ماشینی کاشان که حدود ۷۰ هزار نفر اشتغال دارد، ۱۴ هزار نفر بیکار خواهند شد. با احتساب خانواده ها، نزدیک به ۵۰ هزار نفر دچار مشکلات جدی معیشتی می شوند.

❖ به چالش های این صنعت در سیاست های ارزی دولت و برگشت ارز صادراتی اشاره کردید راهکار شما برای بهبود وضعیت چیست؟

فرهی: دولت از یک سو می گوید باید ارز صادراتی را در بازار مبادله عرضه کنید؛ من هم ارز می آورم، اما نتیجه آن این است که صادرات ۲۷۰ میلیون دلاری ما به ۲۰۰ میلیون دلار می رسد و سال بعد هم کمتر می شود. این یعنی کاهش تولید، بیکاری

مانده و بابت دمو راژ زیاد هزینه پرداخت کردیم، در حالی که مقصر ما نبودیم و سازوکار اشتباه گمرک باعث این وضعیت شد. وقتی به وزارتخانه مراجعه می کنیم، پاسخی مناسب دریافت نمی کنیم و تصمیمات به قدری کند انجام می شوند که تأثیرگذاری خود را از دست می دهند.

فرهی: برای تأمین الیاف و مواد اولیه، حتی اگر سهمیه به ما تخصیص داده شود، پروسه دریافت آن ۴ تا ۵ ماه طول می کشد. ناچاریم پول را جداگانه پرداخت کنیم و بعداً تخصیص آن را دریافت کنیم. این خودش نوعی تخلف است ولی بانک مرکزی هم نسبت به آن چشم پوشی می کند و می گوید سازوکار ما این است. اساس کار اشتباه است و تولید آسیب می بیند.

ضابطی: در ابتدای زنجیره، تولیدکنندگان نخ اکریلیک نیز با زمان بندی تخصیص مشکل دارند؛ گاهی تا ۸ ماه طول می کشد تا تخصیص ها انجام شود و این باعث می شود ظرفیت تولید آن ها کاهش یابد و در نهایت بافندگان فرش نیز با چالش روبه رو شوند. دغدغه اصلی ما و موتور متحرک صنعت، صادرات است. از سال ۱۳۹۹ که تحریم شدت گرفت، قوانین داخلی هم فشار مضاعف بر تولیدکنندگان ایجاد کرده است.

فرهی: بازارهای خوبی در منطقه داریم، از عربستان گرفته تا کشورهای حوزه خلیج فارس، استرالیا و اروپا، اما ریسک ها مدام افزایش می یابد. بانک مرکزی همکاری نمی کند و هیچ گاه از تجربه انجمن ها و سندیکاها برای توسعه صادرات استفاده نکرده است. در سه سال گذشته صادرات ما از ۳۵۰ میلیون دلار به ۲۷۰ میلیون دلار کاهش یافته و پیش بینی می کنیم این رقم کمتر هم شود.

ضابطی: در نخ اکریلیک، ۹۰ تا ۹۵ درصد نیاز داخل با تولید داخلی تأمین می شود و اگر ریسندگان با مشکل مواجه شوند، بافندگان فرش نیز تحت تأثیر قرار می گیرند. کل ظرفیت تولید ۱۴۰ میلیون متر مربع است و در حال حاضر حدود ۱۱۰ میلیون متر مربع تولید می کنیم که ۷۰ میلیون متر مربع آن در داخل مصرف می شود و حدود ۲۰ میلیون متر مربع صادر می کنیم. این ارقام خوشبینانه هستند و ممکن است حتی کمتر باشد.

فرهی: فرش ماشینی در سبد انتخاب مردم آخرین

نشان می‌دهد ظرفیت فوق‌العاده‌ای در این صنعت وجود دارد، اما متأسفانه از آن استفاده نمی‌شود و فرصت‌ها یکی‌یکی در حال نابودی است. صنعت فرش ماشینی ایران با همه سختی‌ها هنوز زنده است، اما اگر دولت همین امروز برای حمایت از آن اقدام نکند، فردا دیر خواهد بود.

با توجه به مشکلات صنعت فرش، وضعیت موکت در بازار داخلی و صادراتی به چه صورت است؟

مباشر: فرهنگ مصرف موکت و فرش شباهت زیادی به هم دارند. کوچک شدن ساینز خانه‌ها تأثیر مستقیم بر میزان مصرف گذاشته است. ظرفیت تولید فرش ماشینی در کشور حدود ۱۳۵ میلیون متر مربع است که از این میزان، ۹۵ میلیون متر مربع تولید و ۷۰ میلیون متر مربع مصرف می‌شود.

در حوزه فرش ماشینی، صادرات ما در سال ۱۴۰۱ حدود ۲۴۰ میلیون دلار با وزن ۵۸ هزار تن بود. در سال ۱۴۰۲ این عدد به ۲۳۵ میلیون دلار و وزن ۶۰ هزار تن رسید و در سال ۱۴۰۳ نیز صادرات به ۲۸۷ میلیون دلار با وزن ۶۷ هزار تن افزایش یافت.

اگر سال‌های ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۳ را مقایسه کنیم، می‌بینیم که در سال ۱۴۰۳ روند صادراتی افزایشی بوده است.

در پنج‌ماهه نخست ۱۴۰۴، ۱۱۰ میلیون دلار صادرات فرش ماشینی ثبت شده که از دو سال گذشته (۱۴۰۲ و ۱۴۰۳) بالاتر است؛ وزن صادرات نیز ۲۷ هزار تن بوده است. در سال ۱۴۰۳ وزن صادراتی ۲۲ هزار تن و ارزش دلاری ۹۰ میلیون دلار بود و در سال ۱۴۰۲ هم ۲۲ هزار تن و ۸۲ میلیون دلار. در واقع، در سال‌های اخیر شاهد افزایش ارزش صادراتی بوده‌ایم.

وضعیت تولید و صادرات موکت چگونه است؟

مباشر: ظرفیت تولید موکت در کشور حدود ۲۰۵ میلیون متر مربع است، تولید واقعی حدود ۱۳۵ میلیون متر مربع و مصرف داخلی نیز ۱۲۰ میلیون متر مربع برآورد می‌شود. این آمارها بر اساس اعلام

وزارت صمت است و ممکن است با تغییر شرایط اقتصادی، ساخت‌وساز و بازار مسکن کمی متفاوت باشد.

امامی رئوف: آمار موکت معمولاً همراه با چرم مصنوعی محاسبه می‌شود. بر اساس داده‌های سالانه، در سال ۱۴۰۱ صادرات موکت ۴۸ میلیون دلار، در سال ۱۴۰۲، ۴۶ میلیون دلار و در سال ۱۴۰۳، ۵۲ میلیون دلار بوده است.

در پنج‌ماهه نخست ۱۴۰۴ نیز صادرات موکت ۲۲ میلیون دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته (۱۶ میلیون دلار) و سال قبل‌تر (۱۶ میلیون دلار) رشد نشان می‌دهد. به‌طور کلی، مجموع صادرات فرش ماشینی و موکت در پنج‌ماهه امسال نسبت به سال گذشته افزایش داشته است.

چرا طراحی و ترمیم فرش ایرانی عملاً به خارج از کشور منتقل شده است؟

مباشر: صادرات فرش دستباف در گذشته بسیار بالا بود، اما در دهه‌های اخیر کاهش یافته است. یکی از دلایل اصلی، از دست رفتن بازارهای آمریکا و اروپا و حضور رقیب‌است. اکنون صادرات مستقیم به این کشورها تقریباً وجود ندارد.

مدل مصرف نیز تغییر کرده؛ تولید ایران به کشورهایمانند پاکستان و افغانستان رفته که البته کیفیت کار آنها پایین‌تر است. در بازار داخلی هم فرش‌های افغانی وارد می‌شود و بسیاری از این فرش‌ها اصالت ندارند.

فرش‌های ترمیمی هم وضع متفاوتی دارند؛ استادکاران ایرانی به کشورهایی مانند افغانستان و ترکیه مهاجرت کرده‌اند، چون قوانین این کشورها برای فعالیت در حوزه فرش آسان‌تر است. در نتیجه، بخشی از طراحی و ترمیم فرش ایرانی عملاً به خارج از کشور منتقل شده است.

در بخش فرش ماشینی هم ترکیه توانسته است طراحان ایرانی را جذب کند که این مسئله برای آینده صنعت فرش ایران نگران‌کننده است.

سهم ایران در بازار جهانی فرش و موکت چقدر است؟

مباشر: طبق آمار جهانی، صادرات جهانی فرش ماشینی حدود ۸۲۵۰ میلیون دلار است که ۲۵۰

تا ۳۰۰ میلیون دلار از این رقم سهم ایران است. بازار جهانی موکت نیز ۷۲۰۰ میلیون دلار ارزش دارد که سهم ایران در این بخش ۴۰ تا ۵۰ میلیون دلار است.

در سطح جهانی، ترکیه، چین، هند و بلژیک از بزرگ‌ترین صادرکنندگان فرش محسوب می‌شوند و ایران نیز میان چهار تا پنج کشور بزرگ صادرکننده قرار دارد.

در سمت واردکنندگان، ایالات متحده با حدود ۱٫۵ میلیارد دلار بزرگ‌ترین بازار واردات فرش است. پس از آن آلمان با ۴۰۰ میلیون دلار، عربستان سعودی با بیش از ۳۰۰ میلیون دلار و عراق با حدود ۲۰۰ میلیون دلار قرار دارند.

در زمان حاضر، عمده مقاصد صادراتی ایران عراق (۸۰ میلیون دلار)، افغانستان (۵۰ میلیون دلار)، امارات و پاکستان هستند. صادرات به کشورهایی مانند ارمنستان، ترکمنستان و تاجیکستان نیز به‌صورت محدود انجام می‌شود.

گفتید احتمال از دست رفتن بازار عراق وجود دارد. دلیل آن چیست؟

مباشر: متأسفانه عراق برای فرش ایرانی تعرفه وضع کرده است و ما در مقابل، هیچ سیاست تجاری مشخصی نداریم. با اینکه متولی وجود دارد، اما سازمان توسعه تجارت عملاً اقدام اجرایی انجام نمی‌دهد.

ما با ۱۴ کشور همسایه و بازاری ۴۰۰ میلیونی روبه‌رو هستیم که به‌راحتی می‌توانیم آن را تأمین کنیم و حتی این موضوع لزوماً به تحریم‌ها ارتباطی ندارد، فقط لازم است ارتباطات تجاری و قراردادهای تعرفه ترجیحی فعال شوند.

مشکل عراق از حدود یک سال پیش آغاز شد؛ این کشور برای خرید کالا از ایران، نمی‌تواند از سیستم بانکی خود ارز دریافت کند و در نتیجه، خریده‌ها از طریق بازار آزاد انجام می‌شود، این یعنی ۲۰ درصد اختلاف نرخ؛ به‌عبارتی از همان ابتدا نسبت به رقیب ترک ۲۰ درصد کالاهایمان گران‌تر است.

ضابطی: از طرفی عراق تعرفه‌های سنگینی برای ما گذاشته است؛ در موکت تعرفه‌ای که عراق گذاشته بالای ۱۰۰ درصد است، یعنی هزینه‌ای که یک تاجر عراقی بابت واردات موکت از ایران می‌پردازد

داریم؛ مردم کالا نمی‌خرند. با این وضعیت، بیشتر تولیدکنندگان فقط در حدی تولید می‌کنند که هزینه‌های جاری خود را پوشش دهند. هدف اصلی دیگر سودآوری نیست، بلکه بقاست.

❖ آقای امامی‌رئوف، انجمن برای حمایت از تولیدکنندگان چه اقداماتی انجام داده است؟

امامی‌رئوف: با توجه به شرایط سخت اقتصادی و احتمال فعال شدن «مکانیزم ماشه»، باید دولت سیاست‌هایی اتخاذ کند تا حداقل سطح تولید حفظ شود. مدیریت منابع ارزی اهمیت زیادی دارد؛ هم در جهت افزایش ارزآوری و هم حفظ بازارهای صادراتی.

دولت باید در فرآیند رفع تعهد ارزی تسهیل ایجاد کند. تجربه سال‌های اخیر نشان داده است که سخت‌گیری در این زمینه باعث کاهش صادرات، به‌ویژه از سوی شرکت‌های بزرگ و شناسنامه‌دار شده و در نتیجه کارتهای بازرگانی یک‌بارمصرف رواج پیدا کرده است، این سیاست‌ها عملاً درآمد ارزی دولت را کاهش داده‌اند.

اگر دولت در توسعه صادرات و اصلاح روند رفع تعهد ارزی به‌ویژه برای صنایع کوچک و متوسط، تدابیر مناسبی اتخاذ کند، می‌توان بخشی از مشکلات را حل کرد، همچنین تخصیص ارز باید به مواد اولیه و کالاهای پایه‌ای که واقعاً مورد نیاز کشورند اختصاص یابد، نه کالاهای لوکس یا مشابه تولید داخل. در غیر این صورت، بسیاری از واحدهای تولیدی از بین خواهند رفت و این موضوع تبعات اجتماعی و اشتغال‌زایی گسترده‌ای خواهد داشت.

❖ وضعیت هماهنگی بین دستگاه‌های اقتصادی چگونه است؟

امامی‌رئوف: متأسفانه وزارت صمت، وزارت اقتصاد و بانک مرکزی با یکدیگر اختلاف‌نظر دارند. بانک مرکزی می‌گوید تخصیص ارز بر اساس درخواست‌های وزارت صمت است، وزارت صمت هم می‌گوید درخواست‌ها را ارسال کرده است اما بانک مرکزی تخصیص نمی‌دهد، در نتیجه، سازوکار فعلی دیگر پاسخ‌گو نیست و تولیدکنندگان در بن‌بست تصمیم‌گیری میان دستگاه‌ها مانده‌اند...

که هنوز فکری برای آن نشده است. کالایی که یک دلار، طرف می‌آید سه دلار اظهار می‌کند. وقتی می‌گوییم ۲۰ میلیارد دلار تراز تجاری مان منفیه، مفهومی این است که میزان تقاضا از میزان عرضه بیشتر بوده است.

این نشان می‌دهد بخشی از تقاضاها کاذب است. اگر نرخ ارز را یکسان کنید، اصلاً خود به خود ۴۰ درصد تقاضا کاهش پیدا می‌کند، واردکننده‌های کاذب خارج می‌شوند و از آن طرف صادرکننده هم رغبت می‌کند با قیمت واقعی که صادر کرده، ارز را بیاورد.

برای اینکه یک تصمیم درست گرفته نشود و آن هم یکسان‌سازی نرخ عرضه، صدها تصمیم اشتباه از سال ۹۷ تاکنون گرفته‌اند. آماری که بانک مرکزی اخیراً اعلام کرده، نشان می‌دهد یک و نیم میلیارد دلار در طی همین چند ماه اختصاص داده شده به سه شرکت. آیا واقعاً متناسب با ارز دریافتی، این شرکت‌ها کالاهای خود را فروخته‌اند.

❖ امروز چند نرخ ارز در کشور داریم؟ این تعدد چه تأثیری بر تولید دارد؟

مباشراً: ما الان چهار نوع نرخ ارز داریم؛ ارز ترجیحی، تالار اول، تالار دوم و نرخ بازار آزاد. واقعاً در هیچ کشوری چنین وضعیتی وجود ندارد. چطور می‌شود با چهار نرخ مختلف کار کرد؟ این تعدد باعث بی‌ثباتی و سردرگمی در تأمین مواد اولیه و برنامه‌ریزی تولید شده است.

❖ چند درصد از مواد اولیه مورد نیاز صنعت فرش و موکت وارداتی است؟

ضابطی: در صنعت موکت، تقریباً صد درصد مواد اولیه در داخل کشور تأمین می‌شود.

تراز ارزی ما مثبت است و ما بیشتر صادرکننده هستیم. واردات ما عمدتاً در زمینه ماشین‌آلات، قطعات و لوازم یدکی است. فقط الیاف نخ اکریلیک از ترکیه وارد می‌شود که آن بخش وابسته به ارز است.

در مقابل، نخ‌های پلی‌استر کاملاً در داخل کشور تولید می‌شود. البته تمام این بخش‌ها تابع عرضه و تقاضا هستند و نرخ دلار آزاد روی قیمت‌ها تأثیر مستقیم دارد. اکنون بازار اشباع شده و رکود تورمی

از هزینه خرید آن کالا بیشتر است. وظیفه من تولیدکننده و صادرکننده نیست که بروند با دولت عراق بشینند رایزنی کنند. این موضوع مأموریت سازمان توسعه تجارت است. ما بارها مکاتبه کردیم و درخواست خود را بابت پیگیری مشکلاتمان در بازار عراق مطرح کردیم، اما هنوز به نتیجه نرسیده‌ایم.

❖ برای حل مشکل عراق دولت اقدام مؤثری را انجام نداده است؟

امامی‌رئوف: سال گذشته مکاتبه کردیم چون تجار عراقی به ما اطلاع داده‌اند که این کار در حال انجام است. در نهایت جوابی به ما داده نشد. هیچ‌کس به وظیفه خودش عمل نمی‌کند و همه چیز رها شده است. ما بازار عراق را داریم از دست می‌دهیم و از این طرف باید افغانستان و پاکستان را حفظ کنیم.

گاهی نیز پیش می‌آید که افغانستان می‌گوید ما تولید داخلی داریم و حاضر به واردات نیست. من نمی‌توانم هم تولید کنم، هم صادرات انجام دهم و هم فکر برگشت ارز باشم.

وقتی سیستم بانکی نداریم، وقتی سیستم مشکل دارد و حمل و نقل کالا مشکل دارد، نمی‌توانم ارز خودم را بیاورم. ما داریم به مرور بازارهایمان را از دست می‌دهیم؛ بخشی به خاطر سیاست‌های ارزی است و بخشی به خاطر اینکه دولت به مأموریت اصلی خودش توجه نمی‌کند.

الان پیش هر تولیدکننده بروید، می‌گوید مشکل تخصیص، مشکل تأمین ارز یا رفع تعهد ارزی دارم